

Mª Carmen Pallares Méndez, *A vida das mulleres na Galicia Medieval (1100-1500)*. Santiago, Universidade de Santiago de Compostela, Biblioteca de Divulgación, serie Galicia nº 12, 1993 (156 páxinas)

A historia do xénero feminino é sen dúbida unha historia por facer. Sen embargo M^a del Carmen Pallares con esta pequena obra sobre *A vida das mulleres na Galicia Medieval (1100-1500)* acorta considerables distancias neste sentido e aporta o seu grao de area neste ámbito temático tan descoñecido pero tan interesante.

Aínda que a obra saíu ao mercado a finais de 1993, o certo é que facemos agora a súa recensión porque nos parece importante dala a coñecer a través da revista ao ser un estudio de grande actualidade, elaborado con gran rigor científico, pero tamén moi ameno e entretido, cuns obxectivos moi claros e uns resultados máis que elocuentes.

Un dos primeiros aspectos que queremos destacar é a visión de conxunto que M^a del Carmen Pallares nos dá sobre a vida das mulleres na Galicia medieval, abrindo vías hacia un novo ámbito historiográfico como é a Historia da muller —pero non estudiándoa ailladamente senón en relación cos homes—, adentrándose tamén na Historia das mentalidades e da vida cotiá.

Tamén queremos suliñar o esforzo da autora por superar a inexistencia de fontes específicas para o estudio das mulleres e incluso a vella tendencia dos historiadores medievalistas de fixar a atención unicamente nas fontes documentais e ir abrindo camiño no abano de posibilidades que ofrecen, para o tema da muller medieval, outras fontes como son as narrativas —“Historia Compostelana”, Vasco da Ponte, etc.—, as fontes legais —“El Código de las siete Partidas”, Ordenanzas Municipais, Ordenamentos de Cortes, disposicións dos Sínodos celebrados nas dióceses galegas—, fontes literarias —lírica medieval galego-portuguesa— ademais de utilizar os documentos máis coñecidos de carácter privado —ventas, testamentos, foros, etc.— referentes ao ámbito de Galicia.

Chama tamén a atención a selección de diversas imaxes das “Cantigas de Santa María” de Alfonso X —sobre o matrimonio, o nacemento, a morte, o convento— e outras reproducións sobre oficios da muller —a muller copiando manuscritos, a muller escritora, a muller boticaria, a muller atendendo unha panadería, etc.—, extraídos de diversos códices e manuscritos de bibliotecas españolas ou incluso europeas que iluminan en gran medida as explicacións contidas no libro.

O esquema xeral da obra é un esquema coherente, con hipóteses de traballo moi ben formuladas e desenroladas. O libro está estruturado en cinco capítulos: o primeiro trata da imaxe que teñen da muller medieval os canonistas, os pensadores e a Igrexa en xeral, forxadores dunha superestructura xurídica e ideolóxica cun amplo peso do masculino. O capítulo segundo céntrase nas opcións de vida das mulleres medievais: o matrimonio e a maternidade e cando isto non era posible, o convento e a marxinação. O capítulo terceiro refírese ao peso decisivo das mulleres na esfera do privado, “espacio donde existe un poder feminino rival do poder dos homes” —como di a autora—, e nos capítulos cuarto e quinto ofrécesenos unha imaxe das mulleres de cara ao exterior: o mundo do traballo no capítulo cuarto e o poder e a cultura no quinto e último capítulo.

No esquema aparecen ben tratados todos estes ámbitos temáticos, se ben semellan condicionados en grande medida pola propia natureza das fontes estudadas, dando a impresión que as propias fontes determinan en certa medida a orde dos contidos. Por ese motivo, e dada a pouca

información que as fontes utilizadas ata agora proporcionan, a imaxe que se pode ter da muller campesina por exemplo é aínda moi pobre e precaria, aínda que posiblemente a solución a esa precariedade estea na aplicación de novas metodoloxías nas fontes xa coñecidas e nas aportacións que poden ofrecer no futuro as fontes arqueolóxicas.

En canto ao capítulo do poder e da cultura dicir que ademais de defender a postura e a coherencia dunha muller importante, a raíña dona Urraca, fronte ao cronista da “Historia Compostelana”, practicamente único aspecto no que se centra a autora para abordar o tema do poder xunto con algunhas incursións no señorío laico, queremos salientar que se debería profundizar máis no tema do señorío eclesiástico detentado por mulleres, xa que as abadesas representan un poder estabilizado no tempo (en comparación coas mulleres da nobreza laica que poden estar ao fronte do señorío durante un período de tempo limitado: viudedade, ausencia do marido, ou nos casos máis excepcionais de morgado feminino) e polo tanto poderíanse establecer matices diferenciadores con relación ao señorío feminino laico e incluso cos señoríos detentados polo poder masculino.

Consideramos interesantes e innovadores os capítulos relacionados coa muller no ámbito urbano (quizais porque “a priori” estes aspectos poden resultar tamén máis atractivos) tanto no referente á vida cotiá das mulleres e ao seu papel dentro da familia urbana, como no ámbito do traballo -o seu contrato como serventas permítelles obter unha dote para o seu casamento así como aprender un oficio durante o tempo que permeneceían como serventas, o que supuña unha compaxinación das labores domésticas coas tarefas artesanais-.

O libro é un achegamento á vida das mulleres na Galicia medieval a partir das fontes galegas, aínda que cando a autora non ten suficientes datos para abordar determinados aspectos como o tema da marxinação-prostitución, da cultura, etc. acude a informacións contidas noutras fontes e noutros historiadores (G. Duby, E. Power, etc.) que estudaron os devanditos temas noutros ámbitos europeos. De ahí tamén que a bibliografía exposta ao final recolla non só as fontes empregadas para este estudo, senon tamén as obras monográficas relacionadas con este tema tanto a nivel hispano como para o conxunto do Occidente europeo.

Para rematar esta recensión, nada mellor que transcribir unha frase textual da autora que resume o panorama da vida das mulleres medievais: “Falamos da Idade Media, un mundo xerarquizado e patriarcal, masculino, onde moi poucas mulleres conseguen facer realidade as súas auténticas opcións de vida.”

Mercedes Durany Castrillo
Beatriz Vaquero Díaz
(Universidade de Vigo)